

45 lat temu nadzieja zagościła na polskiej wsi

13.9.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

13 września 2026 r. w Szkole Podstawowej im. marsz. Józefa Piłsudskiego w Dzierzgowie odbyły się obchody 45. rocznicy powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”. W uroczystości wziął udział zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski.

W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski wręczył Krzyże Wolności i Solidarności. Część odznaczeń została nadana pośmiertnie i odebrana przez rodziny uhonorowanych.

Krzyżem Wolności i Solidarności zostali odznaczeni:

1. Franciszek Jerzy Bańkowski
2. Sebastian Mikulak

Pośmiertnie:

1. Hanna Maria Grotkowska
2. Mieczysław Wacław Grotkowski
3. Lech Leonard Kobyliński
4. Włodzimierz Dominik Kołakowski
5. Czesław Mikulak
6. Wiktor Marian Perzanowski
7. Andrzej Roman
8. Stanisław Jan Sobotka

W swoim wystąpieniu dr hab. Karol Polejowski przypomniał, że narodziny Solidarności były dla Polaków symbolem nadziei na zmianę i odzyskanie wolności. Podkreślił, że idea Solidarności połączyła ludzi niezależnie od miejsca zamieszkania, wykonywanego zawodu, pochodzenia społecznego czy poglądów:

- 45 lat temu nadzieja zagościła na polskiej wsi – tam, gdzie z uporem od dziesiętek lat trwał opór przeciwko komunistycznemu zniewoleniu.

Zastępca prezesa IPN wskazał również na ciągłość tradycji niepodległościowej, przywołując historię odznaczonych podczas uroczystości ojca i syna. Ojciec, związany z Narodowym Zjednoczeniem Wojskowym i prześladowany przez komunistów, po latach włączył się w tworzenie Solidarności Rolniczej, a jego działalność kontynuował syn.

Dr hab. Karol Polejowski zwrócił się także do młodzieży uczestniczącej w uroczystości. Przypomniał, że współczesne pokolenia mogą żyć w wolnym państwie dzięki odwadze ludzi, którzy sprzeciwili się komunistycznemu zniewoleniu.

- Trzeba było mieć w sobie odwagę bohatera, żeby stanąć wyprostowanym wśród tych, co na kolanach, i powiedzieć komunistom: nie. Nie zgadzamy się na zniewolenie, na upodlenie, na odbieranie godności i przyszłości nam i naszym dzieciom.

Podkreślił znaczenie pamięci o ludziach, którzy walczyli o wolność, oraz prawdy jako podstawy zachowania narodowej tożsamości:

- Pamięć jest najważniejsza. Bez pamięci tracimy swoją tożsamość. Obok pamięci pamiętajmy o prawdzie. Dążenie do prawdy jest naturalną rzeczą u człowieka wolnego. Prawda wyzwala. Prawda prowadzi do wolności.

Kończąc wystąpienie zastępca prezesa IPN przypominał, że tradycja Solidarności Rolniczej jest częścią długiej historii walki polskiej wsi o niepodległość - od obrony odrodzonego państwa polskiego w 1920 r., przez powojenne podziemie niepodległościowe, po sprzeciw wobec komunistycznego systemu w latach osiemdziesiątych.

- Wolność jest darem, o który trzeba dbać, a kiedy przyjdzie taki moment - trzeba o tę wolność walczyć, tak jak ci, którzy cztery i pół dekady temu założyli rolniczą Solidarność

- podsumował dr hab. Karol Polejowski.

W wydarzeniu udział wzięła dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk.

Uroczystość została zorganizowana przez Mazowiecką Radę Wojewódzką NSZZ RI „Solidarność”, Instytut Pamięci Narodowej oraz Wójta Gminy Dzierzgowo.

* * *

Krzyż Wolności i Solidarności został ustanowiony przez Sejm 5 sierpnia 2010 r. Po raz pierwszy przyznano go w czerwcu 2011 r. przy okazji obchodów 35. rocznicy protestów społecznych w Radomiu. Krzyż nadawany jest przez Prezydenta RP, na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, działaczom opozycji wobec dyktatury komunistycznej, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowanie praw człowieka w PRL. Źródłem uchwalenia Krzyża Wolności i Solidarności jest Krzyż Niepodległości z II RP.

* * *

Powstanie „Solidarności” było jednym z najważniejszych wydarzeń końca XX w. na świecie. Od samego początku wspierali ją polscy rolnicy. Rejestrując NSZZ „Solidarność”, komuniści nie zgodzili się na rejestrację podobnego związku rolników. Jego statut został złożony w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie już 24 września 1980 r.

Wśród najważniejszych postulatów ludności wiejskiej znalazły się:

- prawo do swobodnego zrzeszania się w niezależnych związkach zawodowych
- poszanowanie przez komunistyczne władze prawa do własności ziemi
- swobodny obrót własnością ziemską
- zrównanie w prawach gospodarstw rolników indywidualnych z uprzywilejowanymi dotąd państwowymi gospodarstwami rolnymi (PGR)
- ujednolicenie praw socjalnych na wsi i w mieście
- reforma szkolnictwa wiejskiego
- poszanowanie wolności religijnej

29 grudnia 1980 r. w Ustrzykach Dolnych rozpoczął się chłopski protest, a 5 stycznia 1981 r. w

Rzeszowie rozpoczęła się okupacja siedziby Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych. Na przełomie stycznia i lutego kilkanaście osób podjęło głodówkę w kościele św. Józefa w Świdnicy. Jednym z postulatów protestujących była rejestracja niezależnego związku zawodowego rolników. Co prawda 10 lutego komunistyczny Sąd Najwyższy odrzucił wniosek o rejestrację „Solidarności” rolników, jednak wkrótce (18/20 lutego) protesty doprowadziły do podpisania tzw. porozumień rzeszowsko-ustrzyckich. Były one ostatnim – po Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu-Zdroju, Dąbrowie Górniczej – porozumieniem społecznym zawartym w latach 1980-81. W reakcji na stały sprzeciw reżimu w sprawie rejestracji związku zawodowego rolników w marcu w Poznaniu doszło do zjednoczenia istniejących już niezależnych organizacji chłopskich, które przyjęły wspólną nazwę NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Działania rolników były systematycznie wspierane przez NSZZ „Solidarność” oraz hierarchię kościelną. Prymas Stefan Wyszyński wielokrotnie spotykał się z liderami „chłopskimi” oraz osobiście interweniował u komunistycznych władz, popierając dążenia ludności wiejskiej.

W walce przeciwko powstaniu rolniczego związku zawodowego komunistyczna władza doprowadziła do słynnego kryzysu bydgoskiego. Jako protest wobec brutalnych działań reżimu 27 marca 1981 r. miał miejsce największy strajk w Polsce. Uczestniczyło w nim ok. 11 mln osób, a więc nawet więcej niż wynosiła liczba członków „Solidarności”. Dopiero ten zdecydowany protest wszystkich środowisk patriotycznych w całej Polsce wymusił rejestrację 12 maja 1981 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Wielu specjalistów ocenia ten sukces także jako ostatnie społeczne dzieło prymasa Wyszyńskiego. Swojego oburzenia nie kryli natomiast komuniści moskiewscy. „Kania obiecał, że się nie poddadacie, że nie zarejestrujecie »Solidarności wiejskiej«. [...] A jednak skapitulowano. W jakiej postawiliście nas sytuacji?” – huczał członek sowieckiego Politbiura Michaił Susłow.

Polska „Solidarność” była iskrą, która dała początek upadkowi sowieckiego imperium oraz uzależnionych państw komunistycznych na czterech kontynentach. Przebudowie uległ świat ukształtowany przez „zimną wojnę” po 1945 r. Efektem było wyzwolenie się wielu państw spod zależności i okupacji Związku Sowieckiego od Litwy, Łotwy i Estonii po Gruzję. Dzięki przełomowi zapoczątkowanemu przez „Solidarność” stało się także możliwe zjednoczenie Niemiec. Polska „Solidarność” to triumf pokojowej siły ducha nad materialistycznym komunistycznym imperium zła.

Polecamy materiały Instytutu Pamięi Narodowej poświęcone rolniczej „Solidarności”:

- Andrzej W. Kaczorowski: Rolnicy „okrąglego stołu”
- Mateusz Szpytma: Jan Antoń – gazda z pięćdziesiątego województwa
- Andrzej W. Kaczorowski: Prymas wobec rolniczej „Solidarności”
- Teka edukacyjna IPN: „O wieś polską wolną, niezależną, samorządną. Od PSL do NSZZ RI «Solidarność» (1944–1989)”
- Dodatek prasowy: Kurier Kielecki. Solidarna wieś [PDF]
- Cykl wykładów „Bohaterowie Zielonej Solidarności”

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/247557,45-lat-temu-nadzieja-zagoscila-na-polskiej-wsi.html>